

Berätkripper

”I vitter sa i go nä prästim, å sä sa i gofram a pingst.” Översatt lyder det så: ”I vinter skall jag läsa för prästen, å sen skall jag konfirmeras i pingst.” Det gäller alltså konfirmandläsningen och nattvardsgången och var ett yttrande, som man i generationer hört av barn som gått färdigt folkskolan. Rubriken ”berätkripper” är ett solleröord för konfirmander. Jag har funderat över varifrån detta ord har kommit. Kan det möjligen ha något samband med beredning, att man bereder sig för den heliga nattvarden? Jag överlåter åt någon språkman att utreda detta.

Konfirmandläsningen har i långa tider för många varit en ovälkommen skolgång. Kanske då mest för pojkarnas del, som direkt efter slutad skolgång kommit ut i arbetslivet. Ett avbrott i arbetet var för deras del och även för föräldrarnas olämpligt. För många var också konfirmandläsningen något som man bävade för, ja rent av en plåga. Prästen var sträng och man skulle lära sig utantill både katekesen, psalmverser och valda delar ur bibeln. Läger man därtill sex veckors läsning på senvintern och våren var det inte så lockande.

Men även om konfirmandläsningen kom olämpligt var det ytterst få som uteblev. Orsaken till detta var väl främst två saker. Dels var det sedan generationer tillbaka att man skulle gå hos prästen, och säkert fanns det också en inneboende respekt för kyrkan och även för prästen. Det andra var att när man gått fram och tagit nattvarden så lämnade man barnaåren och trädde in i ungdomsåren. Speciellt gällde detta flickorna som efter nattvardsgången blivit ”sturkullor” Det var en sorts mognadsexamen.

Beräkripper 1905

Att konfirmandläsningen förändrats under åren är helt naturligt. Jag frågade 95-åriga Svän Johan hur det var när han gick och läste för prästen. Han berättade att läsningen var i sockenstugan och att prästen hette Lars Dahlin. Han var en mycket originell präst, som i sina djupa och allvarliga predikningar plötsligt förde fram den fina humorn som fanns där bakom allvaret. Johan berättar också att när han kom till Dahlin och skulle anmäla sig till konfirmationsläsningen sade Dahlin: ”Den som kommer till mig han skall inte bli utkastad.” En annan händelse som gjorde ett starkt intryck på Johan var att Dahlin samlade konfirmanderna inne i sakristian före nattvardsgudstjänsten, där alla fick knäböja medan han bad en bön för dem.

— Men det är klart, säger Johan, vi var väl inte alltid så snälla, det hör väl pojkar till att göra rackartyg, varom följande vittnar. I sockenstugan fanns ett litet rum, som då användes till slöjdsal åt skolans pojkar. Därinne fanns gott om spik som en del pojkar försåg sig med. Sedan klippte de bort huvudena på spikarna, som sedan spikades ner till

hälften i bänksitsarna där flickorna skulle sitta, ja även prästen fick sina spikar. När sedan flickorna kom och satte sig blev det högljudda rop, ja även från prästen kom en del kommentarer. Straffet blev ganska mildt, det blev sänkt betyg i uppförande.

En något annorlunda händelse som medförde hårdare bestraffning har Håll Albert berättat. Han gick och läste för prästen Johan Thunberg. Varje söndag skulle konfirmanderna gå i kyrkan, där de absolut skulle sitta i de främsta bänkarna. En söndag gjorde Albert sällskap med sin morfar till kyrkan och satte sig bredvid honom. Morfar var så glad över att få ha unga Albert hos sig i kyrkbänken. Men se, det tyckte inte prästen om, för under hela predikan tittade han på Albert, och när gudstjänsten var slut fick Albert en tillrättavisning för att han inte suttit i första bänken. Men det blev mera bestraffning nästa läsdag, då fick Albert stå upp i en halvtimme och läsa utantill både psalmer och ur katekesen. Går vi framåt i tiden till min egen konfirmandläsning kan jag inte minnas att vi fick några hårda bestraffningar. Året var 1926, vår präst hette J A Nyvall, och vi läste i sockenstugan, som då stod framför Konsum. Någon katekes behövde vi inte läsa, men däremot skulle vi kunna många psalmverser utantill och även en del bibeltexter.

Men det var inte bara läsning av psalmer och bibeltexter som åvilade konfirmanderna. En annan mera praktisk uppgift var att köra ihop ris till en valborgsmässokase. Det är en minst hundra-årig sed som konfirmanderna fortfarande svarar för. Denna riskörning var ganska arbetsam före traktorernas tillkomst. Pojkarna fick låna hästar som fanns hemma på ön, men många var i skogen och körde timmer, varför antalet hästar på ön var begränsat. I flera veckor kördes ris till kasen som alltid placerades på någon plöjd åker nedanför kyrkan. Förutom kasen skulle det vara tjärtunnor. Det var små tunnor av trä, de lämpligaste var tunnor som innehållit snus därför att de var lätta och lagom stora. Tunnorna spikades fast vid långa stänger, två stycken på varje stång, och tunnorna fylldes sedan med fin tjärved och något lättantändligt material. Den flammande elden och de brinnande tjärtunnorna syntes vida omkring i det öppna landskapet mot Västersiljan. Sedan åkern nedanför kyrkan bebyggdes har valborgsmässofirandet förlagts till kapelltomten. Men det är fortfarande konfirmanderna som svarar för körning av ris till kasen, nu med traktorer i stället för hästar. Några tjärtunnor finns inte längre men däremot avbränns präktiga fyrverkerier.

Konfirmander på prästgårdstrappan 1926

Om arbetet med samlande av ris till valborgsmässokasen blivit lättare, så har nog dagens konfirmander det också lättare med sin läsning, än vad vi av äldre årgångar hade. Numera sker undervisningen sommartid, koncentrerad till fyra veckor. Prästen gör ofta utflykter med konfirmanderna, ibland även någon resa till annan ort. Borta är utantilläxor-na, i stället diskuteras det mera om innehållet i vår bibel, konfirmanderna får ställa frågor till prästen och det är mera demokrati. Konfirmationen i kyrkan med förhöret är en glad och fin gudstjänst. Man blir förvånad över hur mycket barnen kan, men så ställs frågorna också mycket trevligt av prästen. I vår kyrka har prästen ibland vid förhöret visat bilder, som barnen fått redogöra för. Jag tror inte att dagens konfirmander behöver känna samma bävan inför läsningen hos prästen som för femtio år sedan. Vi har ett fint kyrkoliv på Sollerön, måtte vi få ha kvar vår folkkyrka och vår präst till glädje för oss alla, inte minst för våra konfirmander.

Evald Håkansson